

КАРАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ПРОБЛЕМИ ДЕІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІ ТЮРЕМНОГО СЕРЕДОВИЩА

Система кримінальної юстиції в Україні містить достатньо широкі можливості для застосування різноманітних мір покарання і диференціації відповідальності винних з урахуванням суспільної небезпеки вчиненого злочину і особи злочинця. Проте часто буває так, що законодавчі можливості та судова практика мають великі розбіжності. У зв'язку з цим важливо оцінити реальну ситуацію в практиці застосування різноманітних видів покарань в Україні, що може явитися основою для виробітку подальшої стратегії в реформуванні системи кримінальної юстиції в Україні. Як сказано в одному із документів 8-го Конгресу ООН по запобіганню злочинності й поводженню з правопорушниками, присвяченому альтернативам тюремному ув'язненню, «необхідні додаткові дослідження статистичних даних, ефективності чинників, що впливають на прийняття рішень і винесення вироків, а також розробку нових стратегій» [1].

Виробляючи стратегію більш широкого впровадження альтернативних позбавленню волі покарань, необхідно враховувати правові і культурні традиції країни, а також суспільну думку, тем більше, що у нашій країні вона часто мала вирішальний вплив на прийняття рішень. У зв'язку з цим виникає законне запитання: чи є в суспільстві передумови для більш широкого застосування санкцій, не пов'язаних із позбавленням волі? Відповідь не виглядає очевидною. З одного боку, у народу, що знає, що таке ГУЛАГ, повинне сформуватися вкрай негативне ставлення до репресивних методів покарання, з іншого боку, різке зростання рівня злочинності за годи незалежності України змусило багатьох задуматися про обґрунтованість кримінальної політики держави. Проте правова реформа, розрахована на перетворення юридичних інститутів, не може залежати від суспільної думки, яка може бути і помилковою. Сказане підтверджує такі дані: із вивчених автором 260 газетних публікацій на юридичні теми 215 (82,7 %) — статті кримінального характеру, 68 із них присвячені вбивствам, у тому числі половина — вбивствам з особливою жорстокістю, в 15 говорилося про вбивства декількох осіб, серійних вбивць. Можна вважати не випадковим результати одного з опитувань населення, які показали відповідно ставлення населення до таких злочинів: 78 % опитуваних є прихильниками жорстокості покарань.

Більш припустимий інший шлях: сама судово-правова реформа, її зміст, хід і результати повинні вплинути і в остаточному підсумку змінити суспільну думку, без чого неможливі демократичні перетворення і гуманізація системи кримінальної юстиції. З цих позицій треба проаналізувати сучасні тенденції розвитку кримінальної політики та особливостей виконання окремих видів покарань в Україні.

Багато літератури присвячено місцям позбавлення волі, які згідно з термінологією І. Гоффмана, належать до так званих «тотальних інститутів». Автор цієї популярної майже сорок років ідеї у своїх численних роботах дуже переконливо показав негативні сторони тривалого перебування в «закритих суспільствах», у тому числі й у місцях позбавлення волі. І. Гофман, як і інші автори, стверджує, що тотальні інститути своїм існуванням, своїми повсякденними практиками й нормами спрямовані у першу чергу на придушення особистості [2]. Тюремна субкультура, формуючись як соціальний інститут, впливає на особистість засудженого. У вітчизняній літературі дана тема відносно місць позбавлення волі аналізується тривалий час і має глибоке обґрунтування [3].

Враховуючи усі негативні наслідки ув'язнення, одним з актуальних завдань варто визнати необхідність деінституціалізації тюремного середовища. Не маючи можливості розглянути в рамках статті усі аспекти даної проблеми, слід зазначити, що найважливішим засобом деінституціалізації тюремної субкультури є широке застосування покарань, які не пов'язані з позбавленням волі. Нижче ми викладемо деякі спостереження, що висловлювалися в тому числі й в інших наших роботах.

Практика призначення кримінальних покарань в Україні наприкінці двадцятого століття характеризується такими даними: в 1970 році до позбавлення волі в Україні було засуджено 62 % від загального числа засуджених, у 1980 році — 53 %, в 1990 році — 36 %, у 1992 році — 32 %, у 1995–1998 роках — 35–37 %, в 2000–2007 роках — у середньому від 30 до 26 %. Таким чином, просліджується позитивна й чітка тенденція до зменшення такого покарання, як позбавлення волі.

Значну інформацію для наукових та практичних висновків дають відомості про строки покарання. Деякі учені вважають, що аналіз розподілу засуджених за розміром призначеного строку покарання дає уявлення тільки про суспільну небезпеку скоєних ними правопорушень, оскільки санкції кримінального кодексу можна розглядати як готову, дану законодавством, шкалу вимірювання небезпеки злочинних діянь. Проте ці ж дані можуть свідчити і про тенденції в каральній практиці.

Сказане ілюструє такі дані: якщо в Україні в 1991 році з 94 554 чоловік, що відбували покарання у вигляді позбавлення волі, 451 (0,5 %) мали строк покарання до одного року, то в 1997 році з 163 317 чоловік аналогічний термін мали вже 4328 чоловік, що майже в десять разів більше, ніж у 1991 році. Засуджених, що відбували покарання у вигляді позбавлення волі строком до двох років, у 1991 році було 23 175, а в 1998 році — 24 246. Чисельність засуджених до тривалих строків покарання (більше 8 років) не перевищувала 18 % від загальної кількості засуджених, які відбувають покарання, і протягом 1995–2000 років їх рівень практично не змінюється. Більш численними є групи засуджених, яким призначені незначні строки покарання (від двох до п'яти років) і при цьому кількість цієї категорії має тенденцію зростання [4].

З метою вироблення правильної стратегії здійснюваних реформ важливо знати динаміку застосування покарань, не пов'язаних із позбавленням волі.

Вивчення цього питання показало, що поширені твердження про зниження питомої ваги таких покарань не підтверджуються судовою практикою.

Статистика свідчить, що в Україні в останні роки в структурі покарань, при зменшенні застосування такого покарання, як позбавлення волі, значно збільшилася питома вага покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. Так, якщо на кінець 1991 року в Україні на обліку в органах, що виконують покарання, не пов'язаних із позбавленням волі, стояло 62 тис. чоловік, то вже в 1997 році — 146 тис. засуджених до таких покарань. У 2005 році по обліку кримінально-виконавчої інспекції пройшло 316,5 тис. осіб, у 2006 році — 277,5 тис. осіб. Таким чином, наявна тенденція збільшення у структурі покарань таких, які не пов'язані з позбавленням волі. Слід сказати, що подібна тенденція намітилася ще у колишньому Радянському Союзі. Починаючи з 1982 року питома вага покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, у загальній структурі судимості зросла із 46 до 66,3 % у 1988 році [5, 90].

Заслужують на увагу зміни, що відбуваються в практиці застосування окремих видів покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. В останні роки суди значно рідше застосовують виправні роботи. Якщо ще у 1995 році в Україні на обліку в органах, що виконують покарання, стояло приблизно 40 тис. засуджених до виправних робіт, то вже в 1997 році лише 31 тис., а в 1998 році — 21 тис. чоловік, при цьому загальна кількість засуджених постійно збільшувалась. На початку 1990-х років зростала питома вага засуджених умовно і з відстрочкою вироку: якщо в 1991 році на обліку в органах, що виконують покарання, стояло приблизно 30 тис. чоловік, то в 1997 році — 105 тис., а в 1998 році — біля 100 тис. засуджених [6].

У 2006 році кримінально-виконавчою інспекцією виконувалися судові вироки стосовно засуджених: до громадських робіт — 5,8 тис. (2,1 %); виправних робіт — 8,6 тис. (3,1 %); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю — 10,7 тис. (3,9 %); звільнених від відбування покарання з випробуванням — 251,2 тис. (90,5 %); звільнених умовно з іспитовим строком та з відстрочкою виконання вироку по 0,3 тис. осіб.

В останні роки кримінально-виконавчі інспекції переважно виконують вироки судів відносно звільнених від відбування покарання з випробуванням (90,5%) та звільнених умовно з іспитовим строком та з відстрочкою виконання вироку. Така практика застосування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, свідчить, що суди не вірять в ефективність таких покарань, як виправні та суспільні роботи.

Зміни в практиці винесення судових вироків пов'язані багато в чому зі складною соціально-економічною ситуацією в країні. У першу чергу, на виконанні покарань у вигляді виправних робіт відбилися безробіття та закриття підприємств. Відсутність робочих місць призводить до того, що особи, яким призначене покарання у вигляді виправних робіт, фактично не відбувають дане покарання. Органи, що виконують покарання, також не можуть виконати вирок суду, тому що не мають самостійних робочих місць. У даний час таке покарання реально здійснюється у відношенні тих, хто відбуває виправні робо-

ти на місці своєї основної роботи, і має суцільно монетарний характер. Фіктивність даного покарання підриває довіру до правосуддя, створює стресову ситуацію для засудженого і позначається на його поведінці. Не випадково опитування суддів і співробітників кримінально-виконавчих інспекцій показують, що більшість із них вважають виправні роботи видом покарання, що вичерпав себе. Вихід із положення, що склалося, бачиться багатьом у виключенні виправних робіт із системи кримінальних покарань і удосконаленні нового виду покарань — неоплачуваних суспільно корисних робіт, що довели в ряді країн свою високу ефективність.

Ще одне важливе спостереження, яке потребує аналізу й урахування при проведенні кримінально-правової реформи в Україні. Не знаходить практичного підтвердження поширена думка про те, що санкції, не пов'язані з позбавленням волі, застосовуються до дуже вузького кола осіб і лише за незначні злочини. Як показала статистика, в одному із регіонів України за 1997 рік з 5770 засуджених, що стояли на обліку кримінально-виконавчих інспекцій, 1988 (34,5 %) були засуджені за тяжкі злочини (у тому числі: за вбивства — 6 чоловік, за здійснення тяжких тілесних ушкоджень — 52, за зґвалтування — 3, за здійснення розбійних нападів, грабежів, крадіжок — 1402, за крадіжки в особливо великих розмірах — 105, особливо злісне хуліганство — 195, інші тяжкі злочини — 226); 699 чоловік були засуджені за злочини, пов'язані з наркотиками, 244 були раніше засуджені і відбували покарання — позбавлення волі, у тому числі багаторазово — 137 чоловік.

Склад засуджених у 2006 році, у відношенні яких виконуються судові вироки, не пов'язані з позбавленням волі, характеризується таким чином: за злочини, віднесені до категорії невеликої тяжкості, відбувають покарання 23,7 тис. осіб (14,8 %), середньої тяжкості — 63,7 тис. осіб (39,8 %), тяжких — 69 тис. осіб (43,1 %), особливо тяжких — 3,7 тис. осіб (2,3 %). Із числа осіб, стосовно яких виконувались судові вироки, 542 були засуджені за вбивство, із них за умисне вбивство — 203 (0,1 %), умисні тяжкі тілесні ушкодження — 2956 (1,9 %), злочини проти статевої свободи — 566 (0,4 %), крадіжки — 47 тис. (29,4 %), грабіж — 13,3 тис. (8,3 %), розбій — 2,5 тис. (1,6 %), вимагання — 706 (0,4 %), бандитизм — 6, хуліганство — 7,1 тис. (4,4 %).

З числа засуджених 18,1 тис. (11,3 %) засуджувались раніше до позбавлення волі, із них 7,5 тис. (4,7 %) — неодноразово, 34,1 тис. (21,3 %), засуджених за злочини, пов'язані з наркотиками. Раніше судимі до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, — 17,9 тис. (11,2 %), із них 6,1 тис. (3,8 %) — неодноразово.

Можна зробити висновок про те, що тяжкість вчиненого злочину не є вирішальним чинником при виборі міри покарання. З погляду співробітників кримінально-виконавчих інспекцій суддям варто більш уважно вивчати інформацію про особистість підсудного, що надають їм слідчі. Разом з тим у багатьох кримінальних справах відсутня інформація про стан здоров'я, мікросередовище і спосіб життя винного до вчинення злочину або наявна інформація відрізняється крайньою неточністю. Можливо саме цими обставинами пояс-

нюються результати експертних опитувань співробітників кримінально-виконавчих інспекцій, відповідно до яких приблизно однієї чверті засуджених, що знаходяться в місцях позбавлення свободи, не було необхідності призначати покарання у вигляді позбавлення волі. Таким чином, проблема обґрунтованості, а отже, справедливості покарання, як і раніше, є однією з основних і потребує всебічного вивчення.

Показником ефективності того або іншого виду покарань найчастіше вважають рецидив злочинів. Якщо орієнтуватися на цифри, то ефективність покарань, не пов'язаних з ізоляцією від суспільства, варто визнати в Україні ледве не 100 %. Так, рівень рецидиву серед цієї категорії засуджених відповідно до офіційних даних становив у 1998 році 0,4 %, у 1999 році — 0,5 %. [7]. З 2000 по 2007 рік цій показник становив не більше 0,7 %. Зафіксований офіційною статистикою рівень рецидиву, безумовно, впливає на кримінально-правову політику держави, проте навряд чи ці дані можуть бути прийняті беззастережно і виступати незаперечним аргументом при обґрунтуванні необхідності більш широкого застосування покарань, не пов'язаних з ізоляцією від суспільства [8]. Проблема полягає в тому, що санкції, не пов'язані з позбавленням волі, застосовують до визначеної категорії правопорушників, як правило, соціально орієнтованої. Спираючись на результати інших досліджень, можна сказати, що можливість вчинення повторних злочинів під час відбування покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, не перевищує 5 % [5, 97]. Поза полем зору при цьому залишаються факти повторних злочинів, вчинених після відбуття покарання і зняття цих осіб з обліку [9]. Разом з тим офіційні показники, що підтверджують правильність обраного напрямку в кримінальній політиці, слід враховувати під час застосування альтернативних покарань.

Якщо закриті виправні установи знаходяться під пильною увагою громадськості і міжнародних правозахисних організацій, то соціальне і правове становище засуджених із іспитовим терміном практично не відоме. Водночас є потреба у вивченні таких питань, як реальна зайнятість даної категорії засуджених, забезпечення житлом, рівень життя, стан здоров'я, можливості медичного обслуговування тощо. Необґрунтовані обмеження, які встановлюються для цієї категорії засуджених, можуть істотно порушувати основні громадські права. Так, можливо незаконне обмеження свободи пересування, вторгнення в особисте життя, що буде сприяти стигматизації засудженого.

Головним чинником, що впливає на якість роботи органів, що виконують покарання, не пов'язані з ізоляцією від суспільства, є надзвичайно висока навантаженість інспекторів, що здійснюють контроль за засудженими. Наприклад, в одному із регіонів України протягом 1998 року нагляд за 13 тис. засуджених здійснювали усього 54 інспектори. Таким чином, на одного інспектора припадало протягом 1998 року в середньому 240 засуджених. Середнє навантаження на одного працівника підрозділу кримінально-виконавчої інспекції протягом 2006 року становило 129 засуджених від кількості осіб. Міжнародний досвід показує, що міри, не пов'язані з позбавленням волі, можуть давати позитивні результати за умови, коли на одного співробітника приходится не

більш 10–20 засуджених. Стверджується, що в такій обстановці зростає якість контролю за поведінням правопорушників і що надана їм допомога стає достатньо ефективною. Це підтверджує, зокрема, аналіз, проведений Х.-Й. Кернером і Д. Германом, які при обстеженні 587 випробуваних виявили залежність між навантаженням на осіб, що працювали з ними, і результатами умовного осуду [10].

Більш ефективного використання покарань, альтернативних позбавленню волі, як показав проведений вище аналіз, вимагає здійснення комплексу мір правового й організаційного характеру. Зупинимось на деяких із них, як нам бачиться, найбільш актуальних.

Є підстави вважати, що чинне кримінальне законодавство України містить в цілому достатньо широкий комплекс альтернативних покарань, кількість і якість яких відповідає міжнародним уявленням про покарання, не пов'язані із тюремним вироком [1, 12–14]. Водночас, вважаємо, що система покарань, яка встановлена в законодавстві, може бути поповнена таким покаранням, як пробація. Засудження до пробації має бути самостійним видом покарання, зміст якого полягає тільки у виконанні вимог суду про належну поведінку, виконанні визначеної програми виховання і невчинення нових злочинів. Термін такого покарання міг би бути один-два роки і носив би дискреційний характер. Пробація може поєднуватися з виконанням суспільно корисних робіт і припускає здійснення за засудженими профілактичного нагляду органами, що виконують покарання [11].

Для забезпечення ефективного виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, у тому числі пробації, цілком логічним є створення служби пробації. За змістом діяльності найбільш близьким органом щодо служби пробації, поширеної на Заході, в українській кримінально-виконавчій системі раніше була інспекція виправних робіт, зараз — кримінально-виконавчі інспекції.

Існують певні труднощі, головним чином, психологічного характеру, у створенні служби саме під таким найменуванням. Як показало одне з опитувань з цього приводу інспекторів кримінально-виконавчих інспекцій, багато хто з них не до кінця розуміють значення цього терміна і характеру роботи, виконуваної цією службою.

Проте ще менш вдалими є найменування «кримінально-виконавча інспекція». З метою найбільш ефективною соціальною реабілітації засуджених до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, назва повинна не тільки відображати специфіку роботи даного органу, але і мати при цьому соціально-позитивну спрямованість. Які негативні наслідки спричиняє використання існуючого терміна «кримінально-виконавча інспекція»? По-перше, найменування цього органу фактично дублює назву кримінально-виконавчого кодексу, яке стосується усіх видів покарань. По-друге, воно не відображає специфіку діяльності цього органу щодо виконання альтернативних позбавленню волі покарань і може бути сприйняте громадянами як виконання усіх кримінальних покарань. По-третьє, і, певно, це найголовніше, така назва зближує цей орган із пенітенціарними

установами, і тим самим може породити психологічні проблеми для осіб, змушених відвідувати цей орган і спілкуватися з його співробітниками.

Безумовно, що зміна назви не є самоціллю. Важливо змінити характер роботи цього органу і мотивацію його співробітників. В управлінні Державного департаменту з питань виконання покарань в Одеській області у 1999–2002 роках, під науковим керівництвом автора цієї статті, спільно з Лондонською службою пробації був здійснений експеримент, участь в якому взяли десять працівників кримінально-виконавчих інспекцій. (Автор цієї статті був науковим консультантом проекту). Метою цього експерименту було:

- відпрацювання моделі служби пробації як низового структурного підрозділу Державного департаменту з питань виконання покарань;
- відпрацювання прогнозу застосування суспільних робіт і пробації як самостійних мір кримінального покарання;
- відпрацювання оптимального навантаження на одного співробітника служби;
- визначення матеріальних витрат, пов'язаних із виконанням даних покарань службою пробації.

У рамках експерименту та тренінгів, які проходили в Одесі та Лондоні під керівництвом офіцерів Лондонської служби пробації, українські працівники кримінально-виконавчих інспекцій набули навички щодо:

- організації й удосконалювання взаємодії із судами, органами внутрішніх справ, установами, що виконують покарання у вигляді позбавлення волі, службами зайнятості населення, органами місцевого самоврядування;
- підготовки досудових доповідей для суддів стосовно особи злочинця;
- розробки і реалізації індивідуальних виховних програм для засуджених до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, а також програм соціальної реабілітації умовно-достроково звільнених із місць позбавлення волі.

Вивчення досвіду зарубіжних країн у правовому регулюванні призначення і виконання покарань, альтернативних позбавленню волі, у порівнянні з практикою, що склалася в цьому напрямку в Україні, результати експерименту дають підстави стверджувати, що працівники кримінально-виконавчих інспекцій здатні виконувати раніше не відомі їм функції офіцерів служби пробації при наявності відповідних організаційних та правових умов.

Слід зазначити, що у числі заходів щодо реформування кримінального та кримінально-виконавчого законодавства з метою стримування негативних наслідків впливу кримінального середовища на засудженого та суспільство повинні бути:

- доповнення кримінального законодавства таким новим покаранням, як осудження до пробації, що значно розширить можливості індивідуалізації відповідальності при призначенні покарань та індивідуально-виховної роботи з правопорушниками;
- більш аргументоване ставлення суддів до призначення такого покарання, як позбавлення волі, особам, які вчинили незначні злочини і виправлення яких не вимагає ув'язнення;

- створення служби пробації на базі кримінально-виконавчої інспекції;
- поліпшення якості роботи органів, що виконують покарання, не пов'язані з позбавленням волі, за рахунок поширення своїх функцій від контролю та обліку засуджених, що сьогодні для них є головним, до організації індивідуально-виховної роботи;
- більш тісна взаємодія органів, які виконують покарання без позбавлення волі, з судами та виправними установами, що буде сприяти більш обґрунтованому вироку і реінтеграції засуджених та звільнених з місць позбавлення волі у суспільстві.

Література і примітки

1. Политика в области уголовного правосудия в связи с проблемами, касающимися тюремного заключения и других уголовно-правовых санкций и альтернативных мер : доклад Генерального секретаря. — Документ А/CONF. 144/13, 1 June 1990.
2. Goffman E. The Characteristics of Total Institutions // A Sociological Reader in Complex Organizations / Etzioni A. (ed.). — London, 1970. — P. 314.
3. Дремиш В. Н. Классификация поощрительных норм, применяемых к лицам, лишённым свободы / В. П. Дремиш, А. Ф. Сизый // Актуальные проблемы исправительно-трудового права (теория и практика). — Рязань, 1989. — С. 37–48; Дремиш В. П. Лишение свободы: пенитенциарные и криминологические проблемы // Юридический вестник. — 1999. — № 1. — С. 35–37; Лебедев С. Я. Традиции, обычаи и преступность. Теория, методология, опыт криминологического анализа. — М. : Межрегион. центр коммерческой безопасности, 1995. — 167 с.; Аписимков В. М. Криминальная субкультура и ее нейтрализация в исправительных учреждениях России : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. — Саратов, 1998. — 314 с.; Тулегенов В. В. Криминальная субкультура и ее криминологическое значение : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — Ростов н/Д, 2003. — 31 с.; Ягунов Д. В. Пенитенциарна система України : історичний розвиток, сучасні проблеми та перспективи реформування. — О., 2006. — С. 194–220.
4. Криминологічна характеристика осіб, що відбувають покарання у місцях позбавлення волі / С. Скоков [та ін.] / Уп-т внутр. справ. — Х., 1998. — 67 с. — Рукопис.
5. Наказание без изоляции осужденного от общества и рецидив / С. И. Комарицкий [и др.] // Исполнение наказаний и социальная адаптация освобожденных. — М., 1990. — С. 90.
6. Про те, що сфера застосування виправних робіт суттєво звузилась, говорять також репрезентативні дані по одному з районів України. Протягом 1998 року на облік у відділі по виконанню покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, перебувало понад 13 тис. засуджених. З них з відстрочкою виконання вироку було 6127 чоловік, засуджених умовно — 4296, засуджених до виправних робіт — 2341 чоловік, до заборони займати певні посади чи займатися певною діяльністю — 491 чоловік. Таким чином, питома вага засуджених до виправних робіт становить 18 %.
7. За даними Державного департаменту України з питань виконання покарань.
8. Склалася парадоксальна ситуація: досконала техніка обробки і математичного аналізу спирається на вихідну інформацію, достовірність якої викликає сумнів. Специфіка джерел інформації у сфері кримінальної юстиції, прагнення багатьох викривити реальне становище на свою користь, диктують необхідність підвищення вимог до якості інформації і критеріїв її відбору. Необхідно критично осмислити практику місячних звітів, яка склалася в органах, і оцінки роботи співробітників залежно від цифрових показників. У цьому плані показним є досвід Англії, де Служба пробації займається тільки виконанням покарань і реінтеграцією злочинця в суспільство, не витрачаючи час для складання цифрових звітів. Статистичним аналізом займаються відповідні органи Міністерства внутрішніх справ.
9. У міжнародних документах наводяться з цього питання такі відомості. В проведеному в Данії дослідженні порівнювалися правопорушники, засуджені в 1981 році до суспільних робіт, з правопорушниками, засудженими в 1980 році за аналогічні правопорушення до короткострокового тюремного ув'язнення. Виявилось, що за наступні 3 роки повторні правопорушення здійснили 42 % осіб з першої групи і 54 % осіб з другої групи. Приблизно такі ж дані при вивченні аналогічного питання одержані в Норвегії. Таким чином, рецидивнебезпечність різних видів покарань є практично однаковою. (Див.: Политика в области уголовного правосудия

- в связи с проблемами, касающимися тюремного заключения и других уголовно-правовых санкций и альтернативных мер : доклад Генерального секретаря. — Документ A/CONF. 144/13, 1 June 1990. — P. 8).
10. Дюпкель Ф. Категории «издержки-польза» в уголовной политике // Проблемы уголовной политики: советский и зарубежный опыт. — М., 1986. — С. 118.
11. Дрьомін В. М. Деякі питання удосконалення діяльності органів, що виконують покарання, не пов'язані із позбавленням волі // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. — 2000. — № 3. — С. 56–59; Дрьомін В. М. Інститут пробації в зарубіжному законодавстві // Вісник прокуратури України. — 2001. — № 1; Дрьомін В. М. Пробація: зарубіжний досвід обмеження тюремної популяції // Право України. — 2000. — № 12. — С. 120–123; Дрьомін В. М. Зменшення тюремного населення: пошук нових шляхів // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. — О., 2001. — Вып. 10–11. — С. 238–244; Дрьомін В. М. Застосування пробації як засіб декриміналізації суспільства // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. — О., 2005. — Вып. 25. — С. 372–377.

Анотація

У роботі на матеріалах вивчення практики призначення покарань в Україні розглянуто питання щодо оцінки реального стану проблеми. Зроблено висновок, що застосування покарання не завжди залежать від характеристик особистості злочинця. З метою поширення процесу диференціації кримінальної відповідальності пропонується введення інституту пробації в національне кримінальне законодавство.

Ключові слова: каральна політика, кримінальна відповідальність, диференціація.

Summary

The article is devoted to penal practice in Ukraine statistical and theoretical analysis. Some myths on the essence of criminal sanctions usage were broken. It is stressed that we need to adopt probation mechanisms for the aim of due process of criminal responsibility differentiation

Keywords: penal policy, criminal responsibility, differentiation.

УДК 343.2.01:141.82

Ю. Ю. Коломієць

ВПЛИВ МАРКСИСТСЬКО-ЛЕНІНСЬКОЇ ІДЕОЛОГІЇ НА ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

14 березня 1914 року В. І. Ленін в газеті «Шлях Правди» писав: «...громадський стан професорів в буржуазному суспільстві такий, що пускають на цю посаду тільки тих, хто продає науку на службу інтересам капіталу, тільки тих, хто погоджується проти соціалістів говорити неймовірну нісенітницю та дурниці. Буржуазія все це вибачить професорам, тільки б вони займались «знищенням» соціалізму» [1, 364]. Отримавши владу, комуністична партія висунула такі ж самі вимоги науковим діячам, з однією лише різницею — слугувати слід було не інтересам капіталу, а інтересам пролетаріату. Абсолютно в усіх своїх наукових дослідженнях вчені повинні були спиратися на праці класиків марксизму-ленінізму.

Відомо, все, що впроваджується за допомогою насилля, недовговічне і викликає палку негативну реакцію в тому випадку, коли джерело насилля зни-